

Vejledning om tilsyn med folkeskolens elever i skoletiden

I tilslutning til den samtidigt udstedte bekendtgørelse nr. 38 af 10. januar 1995 om tilsyn med folkeskolens elever i skoletiden, jf. folkeskolelovens § 30a og § 52, meddeles følgende:

Bekendtgørelsen vedrører kun skolens tilsyn med eleverne i skoletiden, dvs. i den skemalagte undervisningstid samt de arrangementer mv., som skolen forestår i forbindelse hermed. Skolens tilsyn med elever, der er optaget i en skolefritidsordning eller som deltager i fritidsundervisning eller andre arrangementer på skolen uden for skoletiden er ikke direkte omfattet af bekendtgørelsen. De generelle bemærkninger, der er anført nedenfor, er imidlertid alment gældende, ligesom bekendtgørelsen kan være vejledende for etablering af tilsyn i forbindelse med skolens øvrige virksomhed. En skolefritidsordning skal derfor også etableres på en sådan måde, at den er fuldt betryggende for børnene.

Den nærmere fastlæggelse af tilsynsansvarets indhold og udstrækning må udledes af retspraksis, dvs. på grundlag af afsagte domme. Heraf fremgår, at ansvaret er et sædvanligt culpaansvar. Dvs. at det skal kunne bebrejdes den tilsynspligtige, at skaden er indtruffet. Hvorvidt der er noget af bebrejde den pågældende, hænger nøje sammen med den konkrete situation. Tilsynspligtens indhold og udstrækning er derfor forskellig alt efter, hvilke færemomenter undervisningen mv. frembyder.

Tilsynsforpligtelsen indebærer ikke nødvendigvis lærerens konstante tilstedeværelse. Hvis der fx i en undervisningstime er dannet hold eller grupper, jf. bekendtgørelsens § 5, stk. 2, kan tilsynsforpligtelsen opfyldes dels gennem forudgående instruktion, dels ved, at læreren ser til eleverne ind imellem.

Nogle fag indeholder særlige risikomomenter. Det gælder fx sløjd, idet et naturligt led bl.a. i dette fag er, at eleverne betjener maskiner og værktøj, der indebærer en øget risiko for skader. Derfor har læreren en skærpet tilsynsforpligtelse, ligesom tilsynsforpligtelsen i dette fag er tæt forbundet med en pligt til at instruere eleverne og til at føre tilsyn med, om instruktionerne bliver overholdt.

Ved vurderingen af, om der er noget at bebrejde den pågældende lærer i den konkrete situation, opstilles den pågældende lærers handling/undladelse over for, hvad en almindelig og fornuftig lærer ville have gjort i samme situation. Fører denne vurdering til, at den pågældende i skadessituationen ikke har levet op til den standard, der gælder for en omhyggelig og fornuftig lærer (bonus pater familias) taler dette for pålæggelse af et erstatningsansvar.

Forskrifter og vejledninger vil aldrig kunne forudse alle situationer, hvorfor bekendtgørelsen og vejledningen kun angiver mere generelt formulerede anvisninger. Læreren må derfor altid foretage en forsvarlig afvejning af normalt forekommende risici i situationer af den pågældende art, hvor målet er, at formålet med undervisningen fuldt ud imødekommes under størst mulig hensyntagen til elevernes sikkerhed. Uanset om alle sikkerhedshensyn er taget, vil hændelige uheld alligevel kunne ske.

Generelt vil kommunen som lærerens arbejdsgiver være ansvarlig for følgerne af svigtende tilsyn. Derfor er det også kommunens pligt og i dennes interesse at sikre sig, at betingelserne for at føre et tilstrækkeligt tilsyn er til stede.

Derimod vil kommunen normalt ikke kunne blive ansvarlig for skader, som elever forvolder på hinanden, eller skader, som eleverne forvolder på skolens bygninger og inventar, medmindre skaden kunne have været afværget, hvis der havde været fornødent tilsyn.

Skolens tilsynspligt

Ad § 1

Der påhviler kommunen et ansvar for, at der på den enkelte skole etableres tilsyn i tilstrækkeligt omfang. Fastlæggelsen af retningslinjer for omfanget af skolens tilsyn bør derfor finde sted i samarbejde mellem kommunalbestyrelsen og skolerne inden for de af kommunalbestyrelsen fastsatte rammer.

Skolen (kommunen) kan drages til ansvar for skader, der sker i undervisningstiden og i frikvarterer og andre pauser i undervisningen, såfremt skaderne kunne have været forhindret, hvis tilsynet havde fungeret tilfredsstillende. Hvis tilsynet har været rimeligt og forsvarligt, må det antages, at skolen ikke ifalder erstatningsansvar, selv om det ikke er lykkedes at forhindre skadens indtræden. Endvidere kan et erstatningsansvar nedsættes eller bortfalde på grundlag af egen skyld hos skadelidte.

I henhold til folkeskolelovens § 44, stk. 1 og 2, påhviler det skolebestyrelsen at føre tilsyn med og fastsætte principper for skolens virksomhed. Det forudsættes herved, at pædagogisk råd og skolens elevråd får adgang til at udtale sig, inden den endelige fastsættelse af principper for tilsynet finder sted. Der er intet til hinder for, at skolebestyrelsen fastsætter principper for tilsyn, der i stedlig henseende ikke ligger umiddelbart ud for skolen.

Inden for de afstukne rammer udøves det umiddelbare tilsyn med eleverne i skoletiden af lærerne efter anvisning fra skolelederen, der i henhold til folkeskolelovens § 45, stk. 1, har den administrative og pædagogiske ledelse af skolen.

Med hensyn til adgangen til at gribe ind med magt i tilfælde, hvor elever udøver vold eller hærværk, henvises til ministeriets bekendtgørelse om foranstaltninger til fremme af god orden i folkeskolen.

Ad § 2

Det påhviler skolen at drage omsorg for, at der er tilsyn med de fremmødte elever senest 10 minutter før den skemalagte undervisning begynder. Der påhviler lærerne en generel forpligtelse til at føre tilsyn med eleverne i skoletiden. Derimod er der ikke nogen generel forpligtelse for lærerne eller skolens øvrige personale til at blive på skolen, indtil alle elever har forladt den.

Hvis eleverne bliver på skolen ud over det tidsrum, der er nævnt i stk. 1 som følge af en tilrettelagt befordringsordning eller som følge af skolefritidsordningens åbningstid eller andre særlige forhold, må der indgås en særlig aftale om tilsynets udøvelse, i det omfang tilsyn anses for påkrævet.

Tilsynspligtens område

Ad § 3

I henhold til færdselsloven påhviler det politi og vejmyndighed efter samråd med skolerne at træffe foranstaltninger til at beskytte eleverne mod farerne fra den kørende trafik på deres vej til og fra skole. Der tænkes her fx på lysreguleringer, fodgængerovergange og cykelstier. Hvis de trafikale forhold nødvendiggør en nærmere opsigt med eller regulering af elevernes færden, kan der oprettes en skolepatrolje. Der henvises til Undervisningsministeriets vejledning om skolepatroljers oprettelse og funktion.

Ud over det tilsyn, der er begrundet i rent færdselsmæssige forhold, påhviler der skolen et begrænset tilsyn med elevernes færden ud for skolen, således at skolen har pligt til at gribe ind i tilfælde, hvor elever, på området umiddelbart ud for skolen, tilsidesætter skolens forskrifter.

Derimod har skolen ikke pligt til at føre tilsyn med elevernes færden til og fra skole. Specielt for så vidt angår de af skolevæsenet etablerede befordringsordninger, må skolen, som værende en del af skolevæsenet, dog være opmærksom på, om befordringsordningen fungerer tilfredsstillende. Skolen skal fx påtale, hvis mindre elever forulempes eller udsættes for unødigt risiko, samt påse, at elevernes ind- og udstigning af skolebussen tilrettelægges således, at den medfører mindst mulig risiko for eleverne, og at de ikke skal krydse kørebanen i videre omfang end højst nødvendigt.

Vedrørende tilsyn i forbindelse med elevernes befordring til og fra skole henvises til bekendtgørelse om befordring af elever i folkeskolen.

Ad § 4

Som anført, er elevernes skolevej ikke omfattet af skolens tilsynsforpligtelse. Derimod har skolen en tilsynsforpligtelse, når eleverne færdes til og fra et undervisningssted, fx et sportsanlæg, der ligger uden for skolens område, med mindre risikoen for eleverne ved et sådant lokaleskift ikke er større end den, eleverne sædvanligvis er udsat for. Det er således en forudsætning, at vejens farlighed ikke overstiger, hvad elever med den givne alder og modenhed er vant til.

Skolen har endvidere en forpligtelse til at føre tilsyn under en eventuel fælles transport af eleverne til arrangementer, som skolen forestår, fx ekskursioner, virksomhedsbesøg og idrætsarrangementer.

Det bør ved tilsynet påses, at enhver befordring af eleverne (herunder også evt. befordring i private biler) sker under betryggende forhold. Om de forsikringsmæssige forhold kan henvises til Forsikringsoplysningen.

Tilsynets nærmere indhold

Ad § 5

Arten og omfanget af lærerens tilsyn kan ikke på forhånd fastlægges, hvorfor den pågældende lærer skal afpasse tilsynet efter de konkrete situationer.

Det følger af hovedreglen, at læreren må være til stede i klassen for at kunne udøve tilsynet. Det kan dog ikke udelukkes, at der kan være uopsættelige grunde til, at læreren i enkelte situationer bliver nødsaget til at forlade undervisningen. I så tilfælde skal læreren, såfremt tiden tillader det, instruere eleverne om, hvorledes de skal forholde sig under lærerens fravær. Ved længerevarende fravær skal skolens leder underrettes om fraværet.

Tilrettelægges undervisningen således, at en klasse deles i flere hold eller grupper, der opholder sig i flere lokaler, kan tilsynet for nogle af elevernes vedkommende dels udøves gennem forudgående instruktion, dels ved at læreren med mellemrum ser til eleverne.

Tilsynsforpligtelsen udelukker ikke, at elever, der i særlig grad forstyrrer undervisningen udelukkes fra resten af timen. Tilsynsforpligtelse påhviler i så tilfælde fortsat den pågældende lærer. Derimod udelukker tilsynsforpligtelsen, at en elev som led i en diciplinær foranstaltning kan sendes hjem i undervisningstiden, med mindre det sker efter aftale med forældrene.

Forpligtelsen til at føre tilsyn med eleverne i undervisningstiden forhindrer derimod ikke, at en elev, såfremt det findes ønskeligt, kan forlade klassen for at udføre ærinder i undervisningsøjemed, eller at en elev fx af helbredsmæssige grunde eller for at udføre nødvendige ærinder af privat karakter, som ikke eller kun vanskeligt kan udføres på et andet tidspunkt, kan forlade klassen.

Ad § 6

Som nævnt i indledningen stilles der krav til læreren om skærpet tilsyn med eleverne i fag, der indeholder særlige faremomenter. Endvidere vil der i en række fag være krav om, at læreren instruerer eleverne med deraf følgende krav om at føre kontrol med, at eleverne følger instruktionen.

I forbindelse med kravet om iagttagelse af særlige sikkerhedsforskrifter skal opmærksomheden henledes på arbejdsmiljølovgivningen.

Ad § 7

Omfatter undervisningen i idræt også svømning, skal den lærer, der forestår undervisningen have kvalifikationer, der svarer til uddannelsen til svømmelærer. Det påhviler skolen at sikre sig, at de fornødne sikkerhedskrav i svømmehallen er opfyldt. Samtidig påhviler det læreren at have fornødent kendskab til svømmehallens sikkerhedsudstyr.

Det anbefales, at der for hver påbegyndt 15 elever skal være en lærer eller anden voksen person, der opfylder sikkerhedsbestemmelserne, dvs. kan foretage livredning og betjene genoplivningsudstyr. Såfremt eleverne undervises i udspring, skal vanddybden være så stor, at der ikke opstår fare for eleverne, dvs. en dybde på mindst 1,5 til 2 m ved siddende stilling og mindst 2 til 2,5 m ved stående stilling.

Ad § 8

Ved ældre elever forstås normalt elever på 8.-10. klasses trin, men det er overladt til skolebestyrelsen gennem fastsættelsen af ordensregler at træffe beslutning om, hvilke klasses trin ordningen skal omfatte.

Ved tilfældigt opståede mellemtimer ved forældrene normalt ikke på forhånd, at deres børn i disse timer er uden undervisning. Imidlertid kan skolens leder, efter principperne fastsat af skolebestyrelsen, og efter en vurdering af mulighederne for vikarindsættelse, træffe afgørelse om, at eleverne må forlade skolen i disse timer. Kompetencen til over for den enkelte elev at nedlægge et forbud mod at forlade skolen, er tillagt skolens leder. Elevens forældre bør i så fald orienteres herom. Endvidere har lederen pligt til at nedlægge forbud efter stk. 1 og 2, såfremt forældremyndighedsindehaveren eller den, der faktisk sørger for barnet, jf. folkeskolelovens § 54, stiller krav herom.

Spørgsmålet om, hvorvidt der i øvrigt bør gives en elev tilladelse til at forlade skolen i et frikvarter, bør afgøres af den lærer, som eleven henvender sig til, inden for de principper, der er fastsat af skolebestyrelsen. Endvidere kan det af skolens ordensregler fremgå, hvilke regler der gælder på skolen i så tilfælde.

En konkret tilladelse til at forlade skolen bør gives ud fra et samlet skøn over omstændighederne, herunder elevens alder og modenhed, de trafikale forhold omkring skolen og ærindets karakter.

Idet skolens tilsynsforpligtelse omfatter hele den skemalagte undervisningstid mv., omfatter tilsynsforpligtelsen også den del af skoletiden, hvor der ikke er nogen undervisning som følge af aflysning af timer. Hvorvidt eleverne i så fald kan sendes hjem før undervisningens almindelige afslutning beror på de samme vurderinger som nævnt ovenfor. Skolebestyrelsen fastsætter principper for, hvorledes skolen skal forholde sig i disse situationer. Hvis eleverne sendes hjem før undervisningstidens ophør, bør forældrene på forhånd være orienteret herom, og eleverne bør som udgangspunkt ikke sendes hjem, medmindre forældrenes accept foreligger.

Tilsynet under ekskursioner mv.

Ad § 9

Virksomhedsbesøg mv.

Når eleverne under ekskursioner og lignende besøger virksomheder mv., betragtes det som led i folkeskolens undervisning. Skolen (kommunen) kan derfor blive ansvarlig for skader, der opstår ved, at besøget ikke afvikles på en forsvarlig måde.

Idrætsarrangementer

Deltager eleverne i idrætsarrangementer som led i skolens undervisning, skal der føres tilsyn med både de elever, der deltager som aktive, og med de elever, der er tilskuere. I tilfælde, hvor elever fra en skole deltager i idrætsstævner eller lignende sammen med elever fra andre skoler, og hvor den ledsagende lærer på grund af dommerhverv mv. ikke kan følge sine elever hele tiden, skal læreren, fx ved aftale med stævnets ledelse, sikre sig, at eleverne anvises ophold på et betryggende sted, når de ikke som led i idrætsudøvelse er undergivet tilsyn fra andre lærere eller personer, som assisterer ved arrangementet.

Ad § 10

Under praktik i virksomheder og institutioner som led i undervisningen er eleverne omfattet af de sikkerhedsforskrifter, der gælder for vedkommende arbejdsplads, og som er fastsat i eller i henhold til arbejdsmiljølovgivningen. Overholdelse af disse forskrifter påses af Arbejdstilsynet. Eleverne er under deres praktik ikke undergivet et egentligt tilsyn fra skolens side. Skader, der opstår som følge af elevs deltagelse i erhvervspraktik, medfører normalt ikke erstatningsansvar for kommunen.

Det samme gælder, når eleverne som led i undervisningsforløb efter folkeskolelovens § 9, stk. 5, opholder sig i virksomheder mv.

Forvolder eleven en ansvarspådragende skade, ydes erstatning af staten. Der henvises til Arbejdsmarkedsstyrelsens AF-cirkulære nr. 8/90 om statens erstatningsordning for deltagere i praktisk erhvervsorientering.

Dette gælder for alle praktikophold i virksomheder, der har hjemsted her i landet. Elever, der får lejlighed til at komme til udlandet, mens de er i erhvervspraktik i en i Danmark hjemmehørende virksomhed, er også omfattet af statens erstatningsordning. Derudover er ingen danske skoleelever omfattet af statens erstatningsordning under praktikophold i udlandet.

Ifølge den indgåede aftale om lærernes tjenestetid påhviler det lærerne at varetage en række opgaver uden direkte forbindelse med den egentlige undervisning, herunder medvirken ved gennemførelsen af lejrskoleophold og lignende. Rummer det påtænkte arrangement efter lærerens opfattelse så mange risikomomenter, at det kan virke betænkeligt eller urimeligt, at læreren pålægges tilsynsforpligtelsen, skal læreren give skolens leder meddelelse herom.

Ad § 11

Badning under ekskursioner og lignende, herunder badning i badelande, må alene finde sted, hvis det kan foregå under fuldt betryggende forhold.

Hvis badning foregår på friland, skal læreren inden badning tillades have en sikkerhed for, at bund- og strømforhold mv. ikke frembyder nogen fare.

Badning bør kun foregå på et for eleverne nøje afgrænset område, som er let at overskue, og hvor alle kan bunde. Der bør være mindst 2 voksne, af hvilke den ene opholder sig på land, medens den anden deltager i badningen og markerer ydergrænsen for det tilladte område.

Begge de ledsagende skal kunne svømme og kunne foretage livredning. Der bør ikke være mere end 12-15 elever i vandet på samme tid, og eleverne bør have besked på at holde sammen to og to.

Ad § 12

Kommunalbestyrelsen har ansvaret for, at skolens bygninger, skolegård og legeplads mv. er indrettet på en sådan måde, at der ikke er særlige faremomenter til stede. Skønner lærerne eller skolens personale i øvrigt, at der findes særlige faremomenter, som de lokale myndigheder ikke har været opmærksomme på, påhviler det dem at gøre skolens leder opmærksom herpå. Det må herefter afgøres af myndighederne, hvorvidt disse forhold giver anledning til indgriben.

Undervisningsministeriet, den 10. januar 1995